

Historia puławskiej rezydencji

„Za Wisłą w tej stronie leży ładna wioseczka u stóp góry ozdobionej u szczytu pałacykiem w stylu włoskim pięknej struktury, o wspaniałych przedsionkach, marmurowych ornamentach, z salonem urządzonym przepysznie. [...] Domek ten jest niezaprzeczenie najpiękniejszym okazem nowszej architektury w Polsce”.

Tak opisuje pierwszą puławską rezydencję, wzniesioną w latach 1671 - 1676, Francuz Daleyrac. Jej fundatorami byli ówcześni właściciele Puław - marszałek wielki koronny Stanisław Herakliusz Lubomirski oraz jego żona Zofia z Opalińskich. Jedną z najbardziej oświeconych par ówczesnej Rzeczypospolitej powierzyła wykonanie projektu budowli wybitnemu holenderskiemu architektowi - Tylmanowi z Gameren. Pałac został usytuowany na skraju wysokiej skarpy, a wokół niego rozciągały się barokowe, regularne ogrody.

Po śmierci Lubomirskiego w 1702 roku, dobra puławskie odziedziczyła jego córka Elżbieta, poślubiona Adamowi Sieniawskiemu. Niestety już w 1706 roku wojska szwedzkie zniszczyły tylmanowską rezydencję. Rzeczywistą odbudową pałacu, po zburzeniu przez Szwedów, zajęła się Maria Zofia Sieniawska. Ona to, wychodząc za mąż za Augusta Aleksandra Czartoryskiego, wniosła mu w wianie ogromny majątek, w tym Puławy. Nowi właściciele zatrudnili saskiego architekta Jana Zygmunta Deybla, który wznosił wspaniałą rokokową rezydencję. Wraz z przybyciem Czartoryskich do Puław rozpoczął się okres największej świetności i rozkwitu tego miejsca.

Na przełomie XVIII i XIX wieku Puławy stanowiły centrum życia politycznego, kulturalnego i literackiego. Stało się to za sprawą Adama Kazimierza Czartoryskiego i jego małżonki Izabeli z Flemmingów, którzy sprowadzili na dwór puławski najwybitniejszych artystów (Jan Piotr Norblin), literatów (Julian Ursyn Niemcewicz) i architektów (Christian Piotr Aigner). To tu, w Świątyni Sybilli (1801) i Domu Gotyckim (1809) księżna stworzyła pierwsze muzeum na ziemiach polskich. Stało się ono zalążkiem wielkiego kolekcjonerstwa, kultywowanego do dziś. Kres puławskiego ośrodka to czasy powstania listopadowego, kiedy to dobra Czartoryskich uległy konfiskacie, a sami Czartoryscy udali się do Paryża, na emigrację. W puławskim umieszczono Aleksandryjski Instytut Wychowania Panien, oraz kolejno Instytut Politechniczny i Rolniczo - Leśny oraz Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa. Obecnie właścicielem kompleksu pałacowo parkowego jest Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa.

Litografia, Armand Cassagne wg Barbary Czernof, XIXw.